

बाल लैंगिक शोषण : प्रतिबंध आणि प्रतिक्रिया

काळजीवाहकांसाठी हस्तपुस्तिका

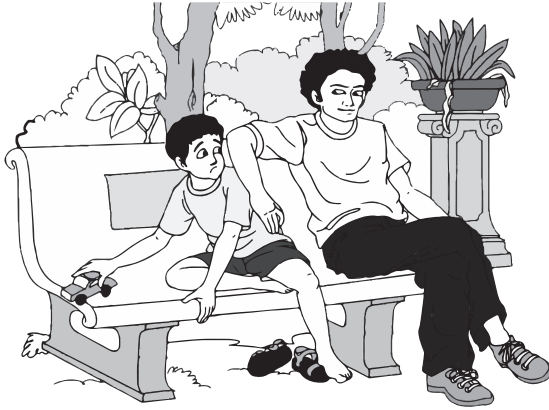
बाल लैंगिक शोषण म्हणजे अशी कोणतीही कृती ज्यात ताकदवान व्यक्ती स्वतःच्या लैंगिक समाधानासाठी मुलाचा वापर करते. बाल लैंगिक शोषण, केवळ मुलांच्या शरीरावरच नाही तर त्यांच्या विश्वास आणि स्नेहपूर्ण संबंधांवरही आघात आहे. मुलांवर हा आघात सुरुवातीस एक पीडित म्हणून आणि नंतर प्रौढ म्हणून, त्यांचा जगाकडे बघण्याच्या, समजण्याच्या आणि अनुभवण्याच्या दृष्टिकोनावर लक्षणीय परिणाम करतो. बाल लैंगिक शोषणाचे परिणाम हानिकारक असू शकतात, पण ते कायमस्वरूपी राहणे गरजेचे नाही.

आपल्या मुलांना सुरक्षित ठेवणे आणि त्यांना लैंगिक शोषणापासून सुरक्षित राहण्यासाठी कौशल्ये शिकवणे ही पालक, शिक्षक, आणि काळजी घेणारे म्हणून आपली जबाबदारी आहे. पालक, शिक्षक आणि काळजीवाहक हे मुलांना वैयक्तिक सुरक्षा शिकविण्याकरीता सर्वोत्तम व्यक्ती असतात, म्हणून ही पुस्तिका मुलांच्या सुरक्षेची समस्या समजण्याकरीता आणि काही सोप्या टिपा देण्याकरीता तयार केली गेली आहे.

सदर माहितीपुस्तिकेचा उद्देश काळजी घेणाऱ्यांना वैयक्तिक सुरक्षेसंबंधी संवाद सुरु करण्याकरीता सुसज्ज करणे, मर्यादारेषा निश्चित करणे आणि मुलांना परिणामकारकपणे प्रतिसाद देता येणे हा आहे, जेणेकरून मुलांना मदत मागण्यासाठीचे वातावरण आरामदायक आणि विश्वासकारक बनविता येईल.

बाल लैंगिक शोषणात स्पर्शीत आणि स्पर्शरहित लैंगिक शोषणाचा समावेश आहे:

स्पर्शीत लैंगिक शोषण

- लिंग आणि योनी संभोग, गुदा संभोग, मौखिक संभोग
- मुलाच्या खाजगी अवयवांना स्पर्श करणे, मुलाला ताकदवान व्यक्तीच्या खाजगी अवयवांना स्पर्श करायला लावणे.

- मुलाच्या शरीराला ताकदवान व्यक्तीने लैंगिक संतुष्टीच्या इच्छेकरीता कुरवाळणे.

स्पर्शरहित लैंगिक शोषण

- मुलाला अश्लील साहित्य दाखवणे.
- जे लोक लैंगिक क्रिया करतात, ती दृश्य मुलांना पाहायला लावणे किंवा इतरांचे खाजगी अवयव पाहायला लावणे.
- मुलासोबत संभोगाबद्दल किंवा लैंगिक क्रियेबद्दल बोलणे, लैंगिक टिप्पण्या करणे.
- मूल आंघोळ करत असताना किंवा कपडे बदलत असताना त्याच्या खाजगी अवयवांना लैंगिक संतुष्टीकरिता पाहणे.

आकडे असे दाखवतात की प्रत्येक दोन मुलांपैकी एकाचे लैंगिक शोषण झालेले असते!

५३.२२%

मुलांनी एक किंवा अधिक प्रकारच्या लैंगिक शोषणाचा सामना केला असे सांगितले.

५०.००%

शोषणकर्ते मुलांच्या ओळखीचे किंवा त्यांच्या विश्वासातले आणि जबाबदार (कुटुंब सदस्य, जवळचे नातेवाईक, मित्र किंवा शेजारी) असतात.

५२.९४%

मुलगांनी बाल लैंगिक शोषणाच्या काही प्रकारांचा अनुभव घेतल्याचे सांगितले. मुलगे आणि मुली दोन्हीही सारखेच असुरक्षित आहेत.

- २०.९०% मुलांनी तीव्र प्रकारच्या लैंगिक शोषणाचा आणि ५०.७६% मुलांनी इतर प्रकारच्या लैंगिक शोषणाचा सामना केला असे सांगितले.
- ५.६९% मुलांनी लैंगिक हिंसा झाल्याचे सांगितले.
- अधिकांश मुलांनी हयाविषयी कोणालाही सूचित केलेले नाही.
- लैंगिक शोषणाच्या अधिकांश घटना १० ते १५ वर्ष वयोगटाच्या मुलांनी सूचित केल्या आहेत.

स्रोत: बाल शोषणाचा अभ्यास: भारत २००७, महिला व बाल विकास मंत्रालय

जागतिक आरोग्य संघटनेनुसार (WHO) (जागतिक आरोग्य संघटनेचा बाल शोषणाचा अभ्यास: भारत २००७, महिला व बाल विकास मंत्रालय आकडेवारीनुसार) भारतामध्ये जगातल्या सर्वाधिक लैंगिक शोषित मुलांची संख्या आहे, प्रत्येक १५५ मिनिटात १६ वर्षांच्या आतल्या बालकावर बलात्कार होतो, १० वर्षाखालील मुलाचे प्रत्येकी १३ तासांनी आणि १० पैकी एका मुलाचे कोणत्याही वेळेस लैंगिक शोषण होत असते.

नॅशनल क्राइम रेकॉर्ड ब्युरो २०१५ च्या आकड्यांनुसार,

- मुलांविरुद्ध एकूण ९४,१७२ अपराध नोंदवले गेले आहेत.
- एकूण १९,७६७ मुलांची लैंगिक हिंसा केली गेली ज्याचे प्रमाण मुलांविरुद्धच्या सर्व गुन्ह्यांमध्ये ३६.२% आहे.

- कौटुंबिक शोषणाच्या एकूण घटनांपैकी ५४.५% घटना बालकांच्या बाबतीत घडलेल्या होत्या.
- मुलांविरुद्ध सर्वाधिक गुन्हे महाराष्ट्रात नोंदवले गेले.

लैंगिक शोषण झाल्यामुळे मुलांच्या जीवनात आणि विश्वात, शारिरिक, मानसिक, सामाजिक स्तरांवर आणि लैंगिक व्यवहार पद्धतींवर परिणाम होतो. मुलांना बाल लैंगिक शोषणानंतर लगेच परस्परविरोधी भावनांचा अनुभव येण्याची शक्यता असते, उदा.:

- लाज वाटणे, अपराधीपणा, उदास वाटणे आणि राग येणे.
- भीती वाटणे, धक्का बसणे आणि गोंधळात पडणे.

जर बालकांना मदत केली गेली नाही आणि त्यांच्यावर उपचार केले गेले नाहीत तर मुले प्रौढ झाल्यावरसुद्धा बाल लैंगिक शोषणाचा परिणाम त्यांच्यावर राहू शकतो.

बाल लैंगिक शोषणाच्या दूरगामी प्रभावात ह्यांचा समावेश असू शकतो:

- मनोशारीरिक आजार.
- भविष्यात संभावित रुपाने शोषण होऊ शकेल अशी नाती.
- समाजापासून दूर होणे.
- अयोग्य किंवा प्रमाणाबाहेर लैंगिक वर्तन.
- विश्वास ठेवण्यात असमर्थ.
- घरगुती हिंसा.
- संभ्रमित लैंगिक ओळख.
- स्वैर (अनेक व्यक्तींशी) लैंगिक संबंध.

लैंगिक शोषण हे कोणत्याही सामाजिक-आर्थिक वर्गाच्या, लिंगाच्या, धर्म किंवा संस्कृतीच्या मुलांसोबत होऊ शकते. अधिकांश मुले निमूटपणे सहन करतात आणि लैंगिक शोषणाबद्दल बोलत नाहीत, पण आपण ह्याबद्दल बोलणे आवश्यक आहे, म्हणजे आपण ते टाळू शकू आणि त्याच्या अनिष्ट परिणामांवर उपचार करू शकू.

ह्या काही पायऱ्या आहेत ज्या तुम्ही बाल लैंगिक शोषणाचा धोका कमी करण्यासाठी प्राथमिक काळजी घेणारे म्हणून घेऊ शकता:

१. तुमच्या मुलांच्या जीवनात सहभागी व्हा, कारण तुम्ही लक्ष देणे आणि देखरेख करणे ह्याला कोणताही पर्याय नाही:

- जेव्हा तुम्ही तुमच्या मुलांसोबत नसता तेव्हा त्यांच्या वातावरणाबाबत (घर, शाळा, गतिविधी वर्ग (Activity Classes) आणि खेळ मैदान) जागरूक राहा.
- तुमच्या मुलांच्या वेळापत्रकाची माहिती करून घ्या. जर काही बदल झाला तर त्यांना लगेच तुम्हाला सूचना द्यायला सांगा.
- तुमच्या मुलांच्या मित्रांची आणि शक्य झाल्यास, त्यांच्या पालकांची पण माहिती करून घ्या. ह्या शिवाय त्यांच्या शिक्षकांना आणि काळजी घेणाऱ्यांना पण भेटा.
- तुमच्या मुलांना दिवसभरामध्ये काय झाले ते विचारा आणि त्यांना कोणत्या गोष्टी आवडल्या किंवा कोणत्या गोष्टी आवडल्या नाहीत तेही विचारा. जे लोक त्यांना भेटले त्यांच्याबद्दल त्यांना विचारा.
- टीव्हीवर किंवा इंटरनेटवर तुमच्या उपस्थितीत किंवा अनुपस्थितीत ते कोणत्या प्रकारचे कार्यक्रम (प्रोग्राम) आणि प्रयोग (शो) पाहतात ह्याबद्दल जागरूक राहा.
- तुमच्या मुलांच्या खेळांमध्ये सामील व्हा आणि ते जे खेळ खेळतात त्याबद्दल चर्चा करा. त्यांना एखाद्या मित्राच्या घरात खेळण्यापेक्षा मैदानात किंवा सार्वजनिक जागी खेळण्यासाठी प्रोत्साहित करा.

- खुल्या संवादाला प्रोत्साहन द्या. तुमच्या मुलांना हे समजलं पाहिजे की ते तुमच्याशी कोणत्याही घटनेबद्दल बोलू शकतात. त्यांच्या प्रश्नांची आणि टिप्पण्यांची उत्तरे देताना मोकळे राहा आणि ह्या संधीचा त्यांना शिकवण्यासाठी उपयोग करा. असे प्रश्न विचारल्याबद्दल त्यांच्यावर रागवू नका किंवा त्यांना शांत राहा किंवा बाहेर निघून जा असे सांगू नका. त्यांच्या प्रश्नांना त्यांच्या वयानुरूप उत्तरे द्या. जर तुम्हाला उत्तर माहित नसेल तर ते तुम्हाला माहित नाही आणि ते तुम्ही शोधून काढाल असे सांगणे योग्य आहे. तुम्हाला उत्तर मिळाल्यावर त्यांना सांगण्याचे लक्षात ठेवा. त्यांच्या प्रश्नांची उत्तरे देणे टाळू नका कारण मुलांना तुमची असहजता कळू शकते. उदाहरणार्थ, सिनेमा, कार्टुन्स, सीरीयल्स मध्ये एखादी अनुचित परिस्थिती उद्भवली तर तुमच्या मुलांशी ह्याबाबत बोला आणि टाळू नका.
- मुलांना सुरक्षित आणि धोक्यापासून दूर ठेवण्यासाठी तंत्रज्ञान शिकून घ्या आणि त्याचा सकारात्मक पद्धतीने आणि जबाबदारीने वापर करण्यास सक्षम बनवा. त्यांना इंटरनेटचा सुरक्षित वापरासाठी दिशानिर्देश निर्धारित करण्यास आणि त्यांचे पालन करण्यास मदत करा.

२. मुलांच्या भावनांचा आदर करा, त्यांचे ऐका आणि त्यांच्याशी बोला:

- मुलांवर विनाअट प्रेम करा आणि त्यांना सांगा की तुमचे त्यांच्यावरचे प्रेम हे त्यांच्या शैक्षणिक कामगिरीवर आणि यशावर अवलंबून नाही. मुलांना वाईट किंवा घाणेरडा असे म्हणू नका, त्यामुळे त्यांच्या आत्मसन्मानावर नकारात्मक परीणाम होतो. नेहमी

वर्तन चूक आहे, व्यक्ती नाही, असे सांगा.

- जर मुलाच्या वर्तनात किंवा कामगिरीत बदल असेल तर त्यांना लगेच सक्तीने ठीक करू नका, त्यांच्याशी बोलण्याचा प्रयत्न करा आणि शोधून काढा की त्यांना काय त्रास आहे.
- मुलांच्या चिंता ऐकून घ्या, त्यांच्या भावनेला समजून घ्या आणि त्या भावनेला तुमच्या मुलापर्यंत पोहचवा. उदाहरणार्थ, “जेव्हा तुझे काका तुझ्या गालाला घट्टपणे ओढतात तेव्हा तुला खरोखरच राग येतो.” अशाप्रकारे त्यांना हे कळेल की तुम्ही त्यांना चांगल्या रीतीने समजून घेता आणि त्यांच्या भावनांना कसं ओळखायचे आणि प्रकट करायचे हे शिकवता.
- तुमच्या भावनांना, प्रिय व अप्रिय अनुभवांना किंवा आव्हानांना आणि कठीण परिस्थितीला तुम्ही कसे सामोरे गेला होता, जर तुम्ही गेला असाल तर, हे त्यांना सांगा. जेव्हा तुम्ही त्यांच्या बरोबर संवाद साधता तेव्हा मुले कठीण परिस्थितीला हाताळायला व व्यक्त करायला शिकतात.
- मुलांच्या स्पर्शाकरीता आणि आलिंगनाकरीता असलेल्या पसंती व नापसंतीचा आदर करा. जर त्यांना आवडत नसेल तर त्यांना गुदगुल्या करणे, त्यांचे गाल ओढणे किंवा त्यांना आलिंगन देणे थांबवा. मुलांना कोणालाही आलिंगन देण्यासाठी किंवा चुंबन घेण्यासाठी जबरदस्ती करू नका. कुटुंबातल्या सदस्यांना आदर दाखवण्याकरीता दुसरा एखादा मार्ग किंवा उपाय शोधण्यात त्यांना मदत करा. हे मुलांना त्यांची मर्यादारेषा निश्चित करण्यात मदत करेल. जेव्हा घरात प्रौढ एका मुलाच्या मर्यादारेषांचा आदर करतात; तेव्हा मुले जो स्पर्श त्यांना अस्वस्थ करतो, त्याला 'थांबा' किंवा 'नाही' असे म्हणायला शिकतात.

३. तुमच्या मुलांना वैयक्तिक सुरक्षेबाबत शिकवा, कारण तुम्हीच त्यांचे सर्वोत्तम शिक्षक आहात:

- तुमच्या मुलांसोबत वैयक्तिक सुरक्षेबद्दलची पुस्तके वाचा आणि त्यांना प्रश्न विचारण्यासाठी प्रोत्साहित करा.
- ते कुठे जातील, कोणत्या लोकांना भेटतील आणि काय करतील ह्याबद्दलच्या सीमारेषा निश्चित करा. तुमच्या मुलाशी शांतपणे आणि खात्रीपूर्वक बोला जेणेकरून भीतीमुळे नव्हे तर आत्मविश्वासपूर्वक ते आपल्या सीमारेषा निश्चित करू शकतील. नुसते त्यांना काय करा किंवा काय करू नका हे सांगण्यापेक्षा ह्या सीमारेषांचे त्यांना कारण सांगा.
- मुलांना त्यांचे पूर्ण नाव, घरचा फोन नंबर आणि फोन कसा वापरायचा हे शिकवा. तुमची संपर्क माहिती जिथे मुले पाहू शकतील अशा ठिकाणी चिटकवा: ऑफिसचा फोन नंबर, मोबाईल नंबर इत्यादी. जर तुम्ही उपलब्ध नसाल तर ते संपर्क करू शकतील अशा इतर प्रौढ व्यक्तींची यादी बनवा.
- मुलांना स्पर्शाच्याबद्दल आणि त्यांना काय वाटते हे ओळखणे शिकवा. जसं आपण मुलांना रस्ता पार करण्याचे सुरक्षा नियम शिकवतो, तसेच आपण त्यांना सुरक्षित आणि असुरक्षित स्पर्शाबाबत शिकवू शकतो.

सुरक्षित स्पर्श

सुरक्षित स्पर्श ते असतात जे मुलांकरीता निरोगी असतात. जे स्पर्श मुलांना आनंदी आणि आरामदायक बनवतात ते सुरक्षित स्पर्श असू शकतात. हात हातात घेणे, त्यांना आलिंगन देणे जेव्हा त्यांची इच्छा असते, खांद्यावर थोपटणे सुरक्षित स्पर्श असू शकतात. हे स्पर्श महत्त्वपूर्ण असतात आणि प्रत्येकाला त्यांची गरज असते.

असुरक्षित स्पर्श

असुरक्षित स्पर्श ते असतात जे मुलांकरीता निरोगी नसतात. जे स्पर्श मुलांना असहज, उदास, क्रोधित करतात, घाबरवतात, बुजरा करतात किंवा संभ्रमित करतात ते अधिकांश वेळी असुरक्षित स्पर्श असतात. मारणे, लाथ मारणे, केस खेचणे, जबरदस्तीने आलिंगन देणे, त्यांना अशाप्रकारे गोंजारणे ज्याने त्यांना त्रास होतो ते असुरक्षित स्पर्शात सामील असतात.

- रोजच्या जीवनातल्या प्रसंगांचा मुलांशी वैयक्तिक सुरक्षेबद्दल बोलण्यासाठी एक संधी म्हणून उपयोग करा.

उदाहरणार्थ:

- लहान मुलांना आंघोळ घालताना त्यांच्या शरीराच्या खाजगी अवयवांची नावे, शरीराच्या इतर अवयवांसोबत शिकवा आणि त्यांना स्वच्छ आणि निरोगी ठेवण्याबद्दल त्यांच्याशी बोला.
- जेव्हा मुले त्यांच्या शरीराच्या अवयवांबद्दल उत्सुकता दाखवतात किंवा लैंगिकतेबद्दल प्रश्न विचारतात; तेव्हा त्यांना त्यांच्या वयानुरूप उत्तरे द्या.
- जेव्हा मुलांना विरुद्ध लिंगाच्या शरीराच्या खाजगी अवयवांबद्दल प्रश्न असतात; तेव्हा त्यांना त्यांच्या वयानुरूप उत्तरे द्या.

मुलांना वैयक्तिक सुरक्षा नियम/दिशानिर्देश शिकवा.

नियम

१

कोणीही तुमच्या खाजगी अवयवांना स्वच्छ आणि निरोगी ठेवण्याव्यतिरीक्त त्यांना स्पर्श करणे, त्यांकडे पाहणे आणि त्याबद्दल बोलणे हे कधीही योग्य नाही, तसेच कोणीही तुम्हाला इतरांच्या/त्यांच्या खाजगी अवयवांना स्पर्श करायला, बघायला किंवा त्याविषयी बोलायला सांगू शकत नाही.

नियम

२

जर कोणी हा नियम तोडायचा प्रयत्न केला तर “नाही” असे म्हणा आणि तिथून निघून जा.

नियम

३

विश्वासातील व्यक्तींना सांगा आणि जोपर्यंत तुम्हाला आवश्यक मदत मिळत नाहीत तोपर्यंत त्यांना सांगत राहा.

- “काय होईल जर” ह्या प्रश्नांचा उपयोग करा आणि त्यांच्या जीवनाशी संबंधित उदाहरणांचा उपयोग सुरक्षा नियमांचा अभ्यास करण्यासाठी करा. ह्यामुळे ज्या परिस्थितीचा मुले सामना करण्याची शक्यता आहे त्यावर ते विचार करतील आणि निर्णय घेताना त्यांना आत्मविश्वास येईल तसेच ते ठामपणे वागतील.

« काय होईल जर

- तुमचा मित्र डॉक्टर-डॉक्टर खेळ खेळू इच्छित आहे आणि तुमच्या खाजगी अवयवांना स्पर्श करू इच्छित असेल?
- तुम्हाला कोणी भिंतीवरून उडी मारायला सांगितले?
- एखादे काका किंवा एखादा मोठा मुलगा तुमच्या सोबत एक गुप्त स्पर्श करण्याचा खेळ खेळू इच्छित असेल?
- तुमच्या मुलांना त्यांच्या अंतःप्रेरणेवर विश्वास ठेवण्यास सांगा आणि जर त्यांना एखादा स्पर्श/नजर किंवा इतर वागणूक पसंत नसेल तर त्याला ठामपणे ‘नाही’ म्हणणे योग्य आहे हे समजून घेऊ द्या.
- जर ते घाबरले असतील, संभ्रमित असतील, त्यांना असुरक्षित वाटत असेल किंवा जर काही आणीबाणी असेल तर एका विश्वासू प्रौढाकडून मदत मागायला सांगा.

वैयक्तिक सुरक्षेबद्दल वयानुरूप माहिती प्रदान करा.

मुलांच्या प्रश्नांना प्रतिसाद देणे महत्त्वाचे आहे. एखादे मूल विशिष्ट प्रश्न का विचारीत आहे हे जाणून घेतल्यास त्यांच्या वयानुरूप प्रतिसाद देण्यास मदत होईल.

जागरूक पालक आणि काळजी घेणारे लैंगिक शोषण झालेल्या मुलाला मदत करू शकतात.

काही वेळा आपल्या सर्वोत्तम प्रयत्नांनंतरसुद्धा आपली मुले लैंगिक शोषणाला बळी पडतात. आपल्याला आपल्या मुलांना शोषणातून बाहेर येण्यासाठी मदत करण्याची आवश्यकता आहे. त्यांना मदत करण्यासाठी आपण खालीलप्रमाणे करू शकतो:

पायरी १: मुलाचे लैंगिक शोषण झाले आहे, हे ओळखणे.

पायरी २: मुलाला ह्या अनुभवाबद्दल बोलण्यासाठी मदत करणे.

पायरी ३: मुलाला बरे होण्यात मदत करण्यासाठी व्यावसायिक मदत मिळवणे.

पायरी १: मुलाचे लैंगिक शोषण झाले आहे हे ओळखणे.

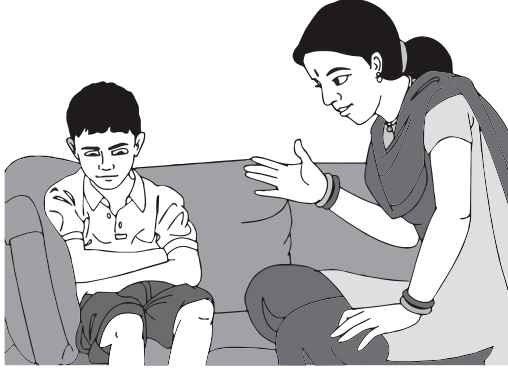
ज्या परिस्थितीत मुलाचे शोषण झाले आहे ते ओळखणे पालक आणि काळजी घेणाऱ्यांसाठी एक कौशल्य आहे. अधिकांश मुले शोषणाबद्दल सांगत नाहीत. परंतु पालक आणि काळजी घेणारे मुलांच्या वागण्यातील बदलांच्या आधारावर लैंगिक शोषण ओळखू शकतात. कोणतेही 'एक' वागणं हे निश्चित करू शकत नाही की मुलाचे लैंगिक शोषण झालेले आहे. इथे केवळ काही सूचके दिलेली आहेत जी आपल्याला सावध होण्यात मदत करू शकतील.

- शैक्षणिक कामगिरी खालावणे.
- वारंवार मूत्रमार्गात संसर्ग होणे.
- जननेंद्रियाच्या भागात सूज येणे किंवा विनाकारण दुखणे.
- आहार खूप कमी किंवा जास्त होणे किंवा अचानक वजन कमी होणे किंवा वाढणे.
- एखाद्या जागेची/व्यक्तीची/रंगाची अचानक प्रमाणाबाहेर भीती वाटणे.
- उदास दिसणे आणि सातत्याने अगदी कमी बोलणे.
- समाजापासून दूर होणे, शत्रुत्व किंवा आक्रमक होणे.

- आत्महत्येचे प्रयत्न.
- निष्क्रीय किंवा अति सुखकारक व्यवहार.
- शोषणाबद्दल इशारा, आडून टिप्पण्या करणे.
- अश्लील शिठ्या देणे.
- लैंगिक वर्तणूक - ज्यात अधिक लैंगिक खेळ, अयोग्य लैंगिक टिप्पण्या किंवा हातवारे करणे, लहान वयात लैंगिक क्रिया

महत्त्वपूर्ण: हे वागणुकीतले बदल आणि शारीरिक बदल लैंगिक शोषणाचे सूचक असू शकतात परंतु, लैंगिक शोषणाचा एक परीणामच असतात असे गरजेचे नाही.

पायरी २: मुलाला ह्या अनुभवाबद्दल बोलण्यासाठी मदत करणे.

मुलाला ह्या अनुभवाबद्दल बोलण्यासाठी मदत करण्याकरीता तो लैंगिक शोषणाबद्दल कां बोलत नाही आणि त्याला त्याच्याबद्दल बोलायला आणि मदत मागायला काय कारणीभूत होतं हे आधी समजून घेणे महत्त्वपूर्ण आहे.

मुले का बोलत नाही?

शोषणकर्ते मुलांनी शोषणाबद्दल सांगू नये ह्यासाठी बऱ्याच युक्त्यांचा उपयोग करतात. ह्यामध्ये धमक्या, जोर जबरदस्ती किंवा काही विश्वास पद्धती ह्यांचा समावेश असू शकतो. जसे खालीलपैकी काही असू शकतात:

- “आई आणि बाबा तुझ्यावर विश्वास ठेवणार नाहीत”.
- “काय झालंय ते कसं सांगायचं हे पण मला कळत नाही, मला फक्त विचित्र वाटतंय”.

- “मला नाही वाटत की काकांना मला काही त्रास द्यायचा असेल...”.
- “मला दुखलं नाहीमी फक्त अस्वस्थ झालो/झाले”.
- “ती आईची चांगली मैत्रीण आहे”.
- “ते म्हणाले की हा फक्त एक खेळ होता”.
- “बाबा आम्हाला सोडून जातील!”
- “ती माझी चूक होती!”
- “...मला ते आवडलं होतं”.
- “मी जर आईला सांगितलं तर माझे शिक्षक मला नापास करतील”.
- “मी घाबरलो आहे, काका म्हणाले कोणाला सांगू नको, हे एक गुपित आहे”.
- “हे आपलं खास गुपित (secret) आहे”.

शेवटी कशामुळे मुले बोलतात?

- जागरूकता आणि शोषणाची समज.
 - समजून घेत असणाऱ्या आणि ज्याच्या बरोबर ते सहज असतात अशा एक पालका किंवा प्रौढांसोबत चर्चा.
 - आणखी शोषण सहन न करू शकत असल्यामुळे.
 - लैंगिक शोषणानंतर होणारा शारीरिक आजार.
 - आत्मविश्वास देणारी प्रौढांसोबतची सुरक्षित नाती.
 - समुपदेशन (Counseling) सत्रादरम्यान प्रकट करणे.
 - दुसऱ्या मुलांचे लैंगिक शोषण थांबवण्याची इच्छा.
- प्रकटनाला प्रभावीपणे हाताळण्यासाठी काही दिशानिर्देश आहेत:

लक्षात ठेवा की ह्यांत मुलाची चूक नाही.

मुलाला लैंगिक शोषणाबद्दल बोलण्यात मदत करण्याकरीता एक समजून घेणारे आणि मोकळे वातावरण तयार करा. शेवटी जेव्हा मुले लैंगिक शोषणाबद्दल बोलतात, तेव्हा हे खूप महत्त्वपूर्ण आहे की त्यांना प्रभावीपणे प्रतिसाद दिला गेला पाहिजे.

करा

- शांत राहा.
- मुलांवर विश्वास ठेवा.
- मुलांचे ऐका.
- मुलांच्या प्रश्नांची प्रामाणिकपणे उत्तरे द्या.
- इतर लोकांना न सांगून मुलाच्या गोपनीयतेचा आदर करा.
- गुपित ठेवण्याचे आश्वासन देऊ नका; त्याऐवजी तुम्हाला हे कोणाला आणि कां सूचित करावे लागेल हे स्पष्ट करून सांगा.
- सकारात्मक संदेश द्या: “ह्यांत तुझी चूक नाही”, “मी तुझ्या बरोबर आहे” किंवा “तू सांगितल्याबद्दल मला तुझा अभिमान वाटतो”.
- मुलाला विश्वासात घेतल्यावर समुपदेशक (Counselor), डॉक्टर ह्यांची मदत मिळवा.

करू नका

- मुलाला दोष देणे.
- घाबरून जाणे किंवा अती प्रतिक्रिया देणे.
- मुलावर बोलण्याकरीता दबाव टाकणे.
- प्रमाणाबाहेर किंवा आक्रमकरूपाने प्रश्न विचारणे.
- मुलाला जे झाले आहे ते पुन्हा पुन्हा सांगायला लावणे.
- शोषणकर्त्याला मुलाच्या उपस्थितीत जाब विचारणे.
- मुलाला विसरून जायला किंवा जुळवून घ्यायला सांगणे.

लक्षात ठेवा मुलांकरीता स्पष्टपणे बोलणे / सांगणे हे कठीण असते.

लैंगिक शोषणाच्या बळीला शोषणाबद्दल बोलण्यास सक्षम व्हायला दिवस, महीने, वर्षे (किंवा कधीही नाही) लागू शकतात. धीर ठेवा आणि आधार द्या.

पायरी ३: मुलाला बरे होण्यात मदत करण्यासाठी व्यावसायिक मदत मिळवणे.

बाल लैंगिक शोषण ही मुलाची चूक नाही- परंतु मुलांवर त्याचा परीणाम होऊ शकतो. व्यावसायिक समुपदेशन (Counseling) मुलांना बरे होण्यासाठी खालील गोष्टी करून मदत करते:

- शोषण हे त्याची/तिची चूक नाही ह्याची जाणीव देणे.
- लाज आणि अपराधीपणा कमी करणे.
- स्वीकार्य, सुरक्षित आणि निर्धास्त आहे असे वाटणे.
- त्यांचा आत्मसन्मान आणि आत्मविश्वास पुन्हा निर्माण करणे.
- आघातात्मक भूतकाळावर लक्ष कमी करून, ठीक होऊन पुढे जाणे.
- तक्रार करून कार्यवाही केली गेल्यानंतर शोषणकर्त्याबरोबर होणाऱ्या परिणामांना सामोरे जाणे.

कुटुंबाला पण मुलाला ठीक होण्यात मदत करण्यासाठी आणि परिस्थितीला तोंड देण्यासाठी समुपदेशनाची (Counseling) गरज असते. बाल लैंगिक शोषण अनुभवले आहे अशा कोणालाही अर्पण व्यावसायिक समुपदेशनाद्वारे (Counseling) मदत करते.

तुम्ही आमच्या समुपदेशकांपर्यंत (Counselor) support@arpan.org.in वर जाऊन किंवा ९८१९० ८६४४४ वर फोन करून पोहचू शकता.

अर्पण ही नोंदणीकृत पुरस्कारप्राप्त मुंबईस्थित संस्था आहे जी बाल लैंगिक शोषण या विषयासंदर्भात समर्पित आणि कुशल व्यावसायिकांबरोबर २००६ पासून काम करते. अर्पण लहान मुले, किशोरवयीन मुले आणि प्रौढ ह्यांना प्रत्यक्ष प्रतिबंधात्मक आणि हस्तक्षेप सेवा पुरवून बाल लैंगिक शोषण हा विषय हाताळते. आपल्या सर्व कार्यक्रमांद्वारे अर्पण १,९३,००० पेक्षा अधिक मुले आणि प्रौढ ह्यांच्यापर्यंत पोहोचली आहे. अर्पण व्यावसायिकांना अशाच प्रकारच्या सेवा देण्यासाठी प्रशिक्षित करते. अर्पण अप्रत्यक्षपणे ८,९४,००० मुले आणि प्रौढ ह्यांच्यापर्यंत पोहोचली आहे. आम्ही विभिन्न भागधारकांकरिता योग्य संसाधने बनवतो आणि अधिक चांगल्या बाल सुरक्षा उपायांसाठी व्यवस्थांसोबत समर्थन करतो.

आमचे ध्येय: बाल लैंगिक शोषणमुक्त विश्व

आमचं लक्ष्य: बाल लैंगिक शोषणाच्या घटनांना कमी करण्यासाठी आणि त्यांच्या मानसिक, सामाजिक, लैंगिक आणि शारीरिक परिणामांना निष्प्रभ करण्याकरीता व्यक्तींना, कुटुंबांना, समुदायांना आणि समाजाला अशा घटना थांबवण्यासाठी आणि हस्तक्षेपाकरीता कौशल्ये प्रदान करणे.

आमच्या गतिविधींमध्ये सामील आहे:

सशक्त करणे:

- पालक, शिक्षक, NGO व्यावसायिक, काळजी घेणारे आणि विद्यार्थी व्यावसायिकांना बाल लैंगिक शोषणाच्या घटना थांबवण्याकरिता आणि हस्तक्षेपाची कौशल्ये देण्याकरिता जागरूकता आणि प्रशिक्षण ह्याद्वारे सशक्त करणे.
- मुले आणि नुकत्याच वयात आलेल्यांना शाळांमध्ये स्थापित केलेल्या वर्गांमध्ये शिकवून, वैयक्तिक सुरक्षा कौशल्ये देऊन सशक्त करणे ज्याने ते बाल लैंगिक शोषणापासून स्वतःला सुरक्षित करू शकतील.
- मनोस्वास्थ्य व्यावसायिकांना बाल लैंगिक शोषणाच्या केसेसला प्रभावीपणे हाताळण्यासाठी नियमित प्रशिक्षण आणि कार्यशाळांच्या माध्यमातून उपचारात्मक कौशल्ये देऊन सशक्त करणे.
- मुले, वाचलेले प्रौढ आणि वाचवलेल्या अल्पवयस्कांना बाल लैंगिक शोषणाने झालेल्या आघातातून समुपदेशनाच्या माध्यमातून ठीक करणे.

हयांच्या बरोबर समर्थन करणे:

- बाल लैंगिक शोषणाच्या घटना थांबवण्यासाठी आणि बाल लैंगिक शोषणाच्या घटना कमी करण्यासाठी विशिष्ट कायद्याचे धोरण बनवणाऱ्यांसोबत समर्थन करणे.
- मुले आणि नुकत्याच वयात आलेल्यांना सशक्त करण्याकरीता वैयक्तिक सुरक्षा मॉड्युल्सना शाळा आणि शैक्षणिक संस्थांच्या पाठ्यक्रमात सामील करण्यासाठी समर्थन करणे.

आपणही हे करुन मदत करु शकता:

हया मुद्द्याबद्दल बोलून

- तुमच्या मित्रांशी आणि कुटुंबियांशी बाल लैंगिक शोषणाबद्दल बोला. बाल लैंगिक शोषणाबद्दल अधिक जाणून घेण्यासाठी www.arpan.org.in हया साईटवर जा.
- जर तुम्ही बाल लैंगिक शोषणाचा अनुभव घेतला असेल किंवा ज्याने घेतला आहे त्याला ओळखत असाल, तर आमच्यापर्यंत पोहचा support@arpan.org.in किंवा ९८१९० ८६४४४.

स्वयंसेवक होऊन

- आम्हाला आमच्या कार्याला वाढवण्याकरीता विविध कौशल्ये असलेल्या व्यक्तींची आणि संसाधनांची आवश्यकता असते.
- अर्पण आणि जे काम आम्ही करतो त्याबद्दल लोकांना सांगा.
- शाळा, क्लब्स, रहिवासी सोसायट्या, NGO आणि बाल लैंगिक शोषणाबद्दल बोलण्याकरीता आणि जागरूकता निर्माण करण्याकरीता कोणत्याही मंचापर्यंत पोहोचण्यात आम्हाला मदत करा.
- निधी उभारून हया चांगल्या कामाला चालू ठेवण्यात आम्हाला मदत करा.

देणगी देऊन

- शिक्षणाला @ १९००X _____ मुलांच्या वैयक्तिक सुरक्षा कौशल्यांची संख्या प्रायोजित करा

देणगी देण्यासाठीचे मार्ग:

- आपण 'अर्पण' च्या नावावर आमच्या ऑफिसात चेक पाठवू शकता.
- बँक ट्रांसफर तपशीलासाठी आम्हाला finance@arpan.org.in वर संपर्क करा.
- ऑनलाईन देणगी देण्याकरीता <http://arpan.org.in/donate/> ला भेट द्या.

आपल्याला पावती आणि 80G टॅक्स एक्झम्पशन सर्टिफिकेट पाठवले जाईल.

अधिक माहितीसाठी आम्हाला इथे संपर्क करा.

ईमेल: info@arpan.org.in

वेबसाइट: www.arpan.org.in

ऑनलाईन कोर्सेस: www.arpanelearn.com

टेलीफोन: +९१.९८१९०.५१४४४

पत्ता: अर्पण हाऊस, डेल्टा केमिकल्स प्राइवेट लिमिटेड, जे-१,
कामा इंडस्ट्रियल इस्टेट, ऑफ वाल भट्ट मार्ग, गोरेगांव (पूर्व),
मुंबई - ४०००६३, भारत.

एक लघु पुर्नस्मरण: बाल लैंगिक शोषणाला समजून घेणे, थांबवणे आणि सामना करणे

बाल लैंगिक शोषण म्हणजे अशी कोणतीही कृती असते, ज्यात एका मुलाचा वापर, अधिक ताकदवान व्यक्ती स्वतःच्या लैंगिक संतुष्टीकरिता करते.

- लैंगिक शोषण मुलांना नकारात्मक रुपाने प्रभावित करू शकते, तरीही अधिकांश मुले त्याची सूचना देत नाहीत.
- जागरूक पालक, काळजी घेणारे आणि मुले बाल लैंगिक शोषण थांबवण्यात मदत करू शकतात.
- मुलांना सुरक्षित आणि असुरक्षित स्पर्शाबाबत शिकवा.
- मुलांना वैयक्तिक सुरक्षा नियम/दिशा निर्देश शिकवा.
- बाल लैंगिक शोषण ही मुलांची चूक नाही.
- एका लैंगिक शोषण झालेल्या मुलाला जागरूक पालक आणि काळजी घेणारे, हे करून अधिक मदत करू शकतात:
 - पायरी १: मुलाचे लैंगिक शोषण झाले आहे, हे ओळखणे.
 - पायरी २: मुलाला ह्या अनुभवाबद्दल बोलण्यासाठी मदत करणे.
 - पायरी ३: मुलाला बरे होण्यात मदत करण्यासाठी व्यावसायिक मदत मिळवणे.

मुलांना सुरक्षित ठेवण्यासाठी त्वरित टिप्स

- तुमच्या मुलाशी वारंवार बोला. त्याच्यासाठी वेळ काढा. तुम्हां दोघांना आनंद देणाऱ्या गोष्टी करा.
- संवाद दोन्ही बाजूने होत असतो म्हणून तुमच्या मुलाचे ऐका, त्याच्या जीवनात काय घडत आहे ते जाणून घ्या.
- तुमच्या मुलाच्या विचारांना, कल्पनांना आणि यशाला समर्थन द्या, प्रोत्साहन द्या आणि कौतुक करा. निरुत्साहित करणारे बोलणे आणि नावे ठेवणे टाळा.
- शिस्तीसाठी हात न लावता केल्या जाणाऱ्या पर्यायांचा उपयोग करायला शिका. जर तुम्ही तुमच्या मुलाच्या वागण्याबद्दल रागावला असाल तर शांत झाल्यानंतर त्यांना सांगा.
- त्यांना हे जाणून घेऊ द्या की जेव्हा त्यांना अस्वस्थ आणि असुरक्षित वाटत असेल तर त्यांना कोणालाही ज्यात ओळखीचे प्रौढ सामील असले तरीही त्यांना 'नाही' म्हणायचा अधिकार आहे.
- जर त्यांना असुरक्षित वाटत असेल तर त्यांना ते सांगण्याकरीता प्रोत्साहित करा. त्यांना हे जाणून घेऊ द्या की तुम्हाला आणि इतर प्रौढांना ते सांगू शकतात किंवा मदत मागू शकतात.
- तुमच्या मुलासोबत एक खुले आणि विश्वासाचे नाते निर्माण करा.
- त्यांना हे कळू द्या की तुम्ही त्यांच्यावर प्रेम करता!

बाल लैंगिक शोषणाबाबत अधिक माहितीसाठी वेबसाईट: www.arpan.org.in ला भेट द्या.

आमचे आधारस्तंभ:

Deloitte.

Goldman Sachs

KARL-JOHAN PERSSON

MANANTRUST

R. Jhunjhunwala Foundation

TATA TRUSTS

THE GLOBAL FUND FOR
Children

अर्पण

बाल तौमिक शोधणपारुल मुक्तिवकडे

फोन:

+91.22 26862444 / 26868444

टेलीफोन:

+91.98190 51444

समुपदेशनासाठी संपर्क:

+91.98190 86444

पत्ता:

अर्पण हाऊस, डेल्टा केमिकल्स प्राइवेट लिमिटेड, जे-१, कामा इंडस्ट्रियल इस्टेट,
ऑफ वाल भट्ट मार्ग, गोरेगांव (पूर्व), मुंबई - ४०० ०६३, भारत.

ईमेल:

info@arpan.org.in

वेबसाईट:

www.arpan.org.in

ऑनलाईन कोर्सेस:

www.arpanelearn.com